

Asia: VN/2401/2026

Ehdotus kansalliseksi mediakasvatuslinjauksiksi

1. Johdanto

Mahdolliset kommentit ja huomiot johdannosta:

Oikeusministeriö kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta kansalliseksi mediakasvatuslinjauksiksi ja pitää linjauksia tärkeinä demokratian vahvistamisen ja ihmisten osallisuuden lisäämisen näkökulmasta.

2. Mediakasvatuksen nykytila

Mahdolliset kommentit ja huomiot mediakasvatuksen nykytilasta:

Oikeusministeriö jakaa mediakasvatuksen nykytilan kuvauksessa esitetyn huolen korkeakoulutasoisen mediakasvatuksen opetuksen ja tutkimuksen vähenemisen vaikutuksista mediakasvatuksen laatuun ja kattavuuteen, ja sitä kautta demokratian tilaan. Samansuuntainen kehityskulku on havaittu myös demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen osalta. Eduskunnan perustuslakivaliokunta linjasi jo vuonna 2017 lausunnoissaan opettajien demokratia-, perus- ja ihmisoikeusosaamisen erityisestä tärkeydestä (PeVL 46/2017 vp – O 18/2017 vp; PeVL56/2017 vp – O 17/2017 vp). Valiokunnan mukaan demokratiakasvatusta tulee sisältyä opettajankoulutukseen ja täydennyskoulutukseen. Eduskunnan sivistysvaliokunta puolestaan on useasti korostanut, että medialukutaito on keskeinen keino vahvistaa yhteiskunnan turvallisuutta ja toimivaa demokratiaa, ja että medialukutaitojen edistäminen luo pohjaa koko yhteiskunnan kriisinsietokyvylle (SiVL 10/2020 vp – HE 98/2020 vp; SiVL 18/2021 vp – VNS 4/2021 vp; SiVL 11/2022 vp – VNS 1/2022 vp).

3. Visio

Mahdolliset kommentit ja huomiot visiosta:

Oikeusministeriö pitää luonnoksessa esitettyä visiota hyvin muotoiltuna.

4. Tavoitteet

Mahdolliset kommentit ja huomiot tavoitteista:

Visioon pääsemiseksi ja nykytilan haasteisiin vastaamiseksi luonnoksessa mediakasvatuslinjauksiksi asetetaan kolme päätavoitetta: toimijuuden vahvistaminen, osaamisen kehittäminen sekä

kestävyyden edistäminen. Oikeusministeriö katsoo, että tavoitteet ovat oikeansuuntaisia, mutta ne esitetään melko yleisellä tasolla, jolloin niiden mitattavuus ja vaikuttavuus jäävät jossain määrin epäselviksi. Oikeusministeriö ehdottaa, että kunkin tavoitteen osalta määriteltäisiin selkeä, mitattava tavoite, johon myöhemmin esitettävillä toimenpiteillä tähdätään.

5. Toimenpiteet

Mahdolliset kommentit ja huomiot toimenpiteistä:

Toimenpiteitä on paljon ja ne ovat osittain hyvin kunnianhimoisia ottaen huomioon julkisen talouden nykytilanteen. Mediakasvatuslinjausten vaikuttavuutta ja uskottavuutta voisi lisätä toimenpiteiden konkretisointi (resurssit, aikataulu, vastuutaho) sekä fokuointi keskeisiin toimenpiteisiin. Osa tavoitteista on myös muotoiltu pikemmin tavoitteen tai vision kuin toimenpiteen muotoon, esim. s. 15: "Mediakasvatus perustuu tutkimukseen. Mediakasvatustutkijat saavat tukea tutkimuksen ja käytännön koulutuksen yhdistämiseen ja osallistuvat yhteiskunnalliseen keskusteluun. Johdonmukainen suomenkielisen käsitteistön kehittäminen tukee mediakasvatustyön vaikuttavuutta, pitkäjänteisyyttä ja tehokasta resurssien käyttöä."

Luvussa 5.3 Kestävyyden edistäminen yhdeksi toimenpiteeksi ehdotetaan mediakasvatuksen profiilin nostamista. Toimenpiteessä "korostetaan mediakasvatuksen keskeistä roolia sivistyksen, demokratian ja mediakulttuurin rakentamisessa sekä kokonaisturvallisuuden lisäämisessä". Oikeusministeriö ehdottaa, että koulutus-, kulttuuri- ja turvallisuuspolitiikan lisäksi mediakasvatuksen asemaa esitetään vahvistettavaksi jatkossakin myös osana demokratiapolitiikkaa (vrt. esim. kansallinen demokratiaohjelma).

Samassa luvussa esitetään toimenpiteeksi rahoituspohjan monipuolistamista sekä rahoitusmallien kehittämistä. Oikeusministeriö pitää näitä toimenpiteitä kannatettavina, mutta esittää, että toimenpiteissä huomioidaan myös EU-rahoituslähteet. Erityisesti kansalaisjärjestöjen rahoituksen osalta oikeusministeriö viittaa pääministeri Orpon hallitusohjelman mukaisesti valmisteltuun kansalaisjärjestöstrategiaan 2023-2027 (Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2024:20), jossa tavoitteena on mm. vahvistaa kansalaisjärjestöjen oman varainhankinnan edellytyksiä, kehittää valtionavustustoimintaa ja -tapoja sekä tukea EU-rahoituksen saamista Suomeen.

6. Toimeenpano ja seuranta

Mahdolliset kommentit ja huomiot toimeenpanosta ja seurannasta:

Oikeusministeriötä koskevan osion osalta ehdotetaan seuraavaa lisäystä:

Pääministeri Orpon hallitusohjelman mukaisesti valmistellussa valtioneuvoston periaatepäätöksessä linjataan kansalaisjärjestöjen toimintaedellytysten kehittämisestä hallitusohjelmakaudella 2023–2027. Aktiivinen ja elinvoimainen kansalaisyhteiskunta on kansalaisjärjestöineen keskeinen osa

toimivaa demokraattista yhteiskuntaa. Periaatepäätöksellä edistetään kansalaisjärjestöjen omaa varainhankintaa, kehitetään kansalaisjärjestöjä koskevaa valtionavustustoimintaa ja puretaan kansalaisjärjestöjä kuormittavaa byrokratiaa.

7. Liitteet

Mahdolliset kommentit ja huomiot liitteistä:

-

8. Yleiset kommentit linjausluonnoksesta

Yleiset kommentit kokonaisuudesta:

-

9. Muita mahdollisia terveisiä valmistelijoille

Muita mahdollisia terveisiä:

-

Männistö Liisa
Oikeusministeriö